

4. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — 170 с.

5. Сивець С. А. Статистические методы в оценке недвижимости и бизнеса. Учебно-практ. пособие по статистике для оценщиков. — Запорожье, 2001. — 230 с.

6. Слуцкий Е. Е. Сложение случайных причин как источник циклических процессов // Вопросы конъюнктуры. — Т. 3. 1. — 1927.

7. Федосеев В. В., Гармаш А. Н. Дайитбегов Д. М. Экономико-математические методы и прикладные модели. — М.: ЮНИТИ, 2000. — 328 с.

8. Хачатрян С. Р. Прикладные методы математического моделирования экономических систем. — М.: Экзамен, 2002. — 356 с.

9. www.blagovest.com

10. <http://korrespondent.net/business/182574>

11. http://market.real-estate.ru/docs/met_19.htm

12. www.spc-consulting.ru

13. <http://www.stroymir.com.ua/index.php?page=news&id=636&start=280&analytics>

Стаття надійшла до редакції 10.06.2008.

УДК 330.341.1

А. В. Яценко,

ДНВЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ВИСВІТЛЕННЯ ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті науково обґрунтовані основні аспекти статистичного аналізу та оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Визначені напрями комплексного статистичного аналізу, результати якого є базою формування якісного інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності для органів державного управління.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інновація, інвестиція, інноваційно-інвестиційна діяльність, статистичний аналіз, оцінювання.

Процес реформування економіки України відбувається в умовах політичної та економічної нестабільності, які певною мірою гальмують становлення ринкових відносин. Значна кількість проведених у країні структурних реформ не була повною та своєчасною; конкурентне середовище для розвитку бізнесу на макрорів-

ні до цих пір не відображає широкомасштабних завдань економічного зростання, воно є жорстко «зарегульованим» [1, с.193]. Існує дуже багато перепон, процедур, ускладнень щодо трактування та застосування законів підприємницької діяльності. Це стосується реєстрації нових підприємств, сплати податків, придбання землі тощо.

Ситуація, що склалася в Україні потребує розроблення ефективної інвестиційної політики в країні. Вони визначають напрями та інтенсивність розвитку економіки в країні. Тільки динамічно зростаючі інвестиції, як внутрішні приватні, так і прямі іноземні, з матеріалізованими в них інноваціями, трансформуючись у створення нових конкурентоспроможних виробництв на основі високих технологій у змозі забезпечити реформаторські зусилля України. У першу чергу це стосується реформ, які сприятимуть забезпеченню сприятливого середовища для інвестицій, поліпшення ділового клімату в Україні.

Зазначимо, що економіка України не працювала до цих пір на повну потужність: реальний обсяг інвестицій є нижчим за потреби ринку, адміністративна система стосовно іноземних інвестицій не спрацювала ефективно, не задовольняла їх потреби.

В цьому відношенні курс держави, що спрямований на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності, є вельми доцільним, оскільки особливе місце у вирішенні проблеми досягнення стабільного економічного зростання займають інвестиції.

У цьому контексті, прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо поліпшення інвестиційного клімату в країні є однією з головних передумов ефективної діяльності економіки — ефективного функціонування всіх елементів економічної системи. У ринковій економіці такі управлінські рішення розробляються на базі відповідного статистичного забезпечення.

Розв'язання цих непростих питань потребує глибокого наукового дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності методами статистики. Тільки з позиції системного підходу за допомогою статистичних методів аналізу можливо детально оцінити складові цієї діяльності, визначити і виявити взаємозв'язки між ними, врахувати вплив чинників інвестування, визначити інноваційну активність, проаналізувати стан та розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності в країні та її окремих регіонах. Ґрунтовний статистичний аналіз її діяльності дозволить створити якісне інформаційно-аналітичне забезпечення для органів державного управління, яке є надійною базою для розроблення ефективних заходів до поліпшення інвестиційно-інноваційної діяльності в країні [2].

Зауважимо, що в Україні були проведені наукові дослідження інвестиційної діяльності, які ставили за мету оцінювання рівня інформаційного забезпечення інвестиційного процесу й інвестиційної діяльності, визначення основних аспектів інвестиційної привабливості окремих видів економічної діяльності, підприємств, оцінювання інноваційної активності працівників, соціальну експертизу з проблем управління, праці та соціальної політики. Але, незважаючи на проведені дослідження у цьому питанні, деякі особливості прояву інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні, в її окремих регіонах залишаються недостатньо виявленими. Це надає подальший поштовх до її комплексного статистичного аналізу та оцінювання.

Що стосується оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів, видів економічної діяльності, підприємств, то доцільність подальшого дослідження цієї проблеми пов'язана з тим, що деякі питання статистичного обґрунтування необхідності комплексного статистичного аналізу та оцінювання залишаються дискусійними і недостатньо розробленими.

Проведення статистичного аналізу інвестиційного середовища на макро-, мезо- і мікрорівнях надасть державним органам управління необхідні аналітичні матеріали, що є достатнім науковим підґрунтям, тією необхідною інформаційно-аналітичною базою, яка сприятиме визначенню основних шляхів розробки ефективних заходів щодо поліпшення науково-технічної, інноваційної діяльності в країні з урахуванням світових тенденцій розвитку.

Додатковим поштовхом статистичного аналізу та оцінювання інвестиційно-інноваційної діяльності є відсутність реальних механізмів, які б забезпечили ефективне функціонування національної економіки, спрямованої на інвестиційну модель розвитку суспільства, яка передбачає послідовне нарощування інноваційного потенціалу. У цьому контексті розробка методологічних та практичних засад комплексного статистичного аналізу та оцінювання інвестиційно-інноваційної діяльності в країні вельми необхідна. І у першу чергу це стосується якості кваліфікованої праці.

Якість кваліфікованої праці можна розглядати як інвестиційно-інноваційний ресурс ринкового середовища, що безпосередньо впливає на науково-технічний прогрес та процеси, які обумовлені ринковими перетвореннями в економіці України. Зазначимо, що якість кваліфікованої праці потребує інвестиційної підтримки держави, яка обумовлена процесами глобалізації та економічної інтернаціоналізації, посиленням конкуренції, соціально-

орієнтованою стратегією розвитку, а також вона є тими інвестиціями, які забезпечують:

- освоєння виробництва продукції;
- розвиток наукоємних виробництв та галузей;
- виробництво конкурентоспроможної продукції (екологічно чистої);
- розвиток інформаційних технологій.

Це дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки, гарантувати економічну безпеку та гідне місце Україні у світовому співтоваристві.

Інвестиційна підтримка якості кваліфікованої праці повинна пронизувати всю їх науково-технічну, виробничу, маркетингову діяльність і повинна бути зорієнтована на задоволення потреб ринку. Зазначимо, що активність держави у регулюванні обсягів інвестицій у кваліфіковану працю залежить від стану національного і регіональних ринків праці, державних пріоритетів соціальної політики, фінансових можливостей.

Регулювання кваліфікованої праці багато в чому залежить від інвестицій в освіту, охорону здоров'я та інші сфери життєдіяльності, що забезпечують відтворення робочої сили. Просте відтворення працівника передбачає поновлення його здатності до праці в тих обсягах, що передували. Розширене відтворення робочої сили передбачає зміну якісних характеристик робочої сили. Для поліпшення своїх професійних характеристик, працівник повинен працювати із більшою інтенсивністю, заробляючи кошти на навчання і якісне медичне обслуговування.

Освічені висококваліфіковані працівники відрізняються високою здатністю і бажанням до придбання нових професійних навичок. Якісна освіта дозволяє підвищити продуктивність праці працівників. У цьому контексті держава повинна запроваджувати найбільш ефективні способи впливу на мотивацію різних суб'єктів до інвестування в навчання, підвищення рівня кваліфікації робочої сили.

Регулювання обсягів інвестицій в освіту має загальні риси з регулюванням інвестування в навчання на робочому місці. Навчання на робочому місці так само, як і одержання знань у навчальному закладі, супроводжується витратами і придбаннями. Витрати навчання на робочому місці несуть роботодавці у формі прямих витрат на наставництво тощо, непрямих втрат у формі скорочення випуску продукції під час навчання новачків. Працівники також несуть витрати, погоджуючись на більш низьку оплату в період навчання. Вигоди від навчання на робочому місці

одержують і учні, і роботодавці. Перші — у формі більш високої оплати і посилення позицій на ринку праці, другі — у формі більш високої продуктивності найманих працівників і збільшення прибутків.

При оцінюванні інноваційно-інвестиційної діяльності важливим питанням є питання окупності інвестицій в загальне навчання і спеціальне. Зазначимо, що спеціальні професійні навички можливо використовувати на конкретних підприємствах, робочих місцях. Це є однією з причин невідосконаленого стимулювання до інвестування в надбання таких навичок. Використання широких знань, що забезпечуються загальним навчанням, є більш придатними на виробництві. Інвестиції в надбання базових знань можуть стати не виправданими через відсутність у працівника спеціальних навичок, які потрібні конкретному підприємству.

Обсяг і структура інвестицій в освіту залежить від потреб ринку праці. Ринок послуг освіти і ринок праці функціонують певною мірою відособлено один від одного. Ця відособленість є досить значною в Україні. Попит на висококваліфіковану працю, у тому числі і за рядом популярних юридичних, економічних спеціальностей, скорочується, а набір у вузи і середні спеціальні навчальні заклади зростає. В умовах формування ринкових відносин сфера освіти є однією з привабливих сфер інвестиційної діяльності.

Інвестиційний розвиток в Україні ускладнюється наступними чинниками: труднощами проведення аналізу та оцінювання ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності в умовах динамічної і часто малопередбачуваної зміни потреб галузей економіки, підприємств, фірм, установ у тих чи інших професіях, спеціальностях; недоліками прогнозування очікуваних результатів цієї діяльності в умовах невизначених перспектив розвитку ринку праці.

Зазначимо, що на обсяги інвестиції в освіту суттєво впливає ринок капіталу. Вважається, що структура ринку капіталу в країні багато в чому визначає характер, обсяги і напрямки освіти кадрів. Потоки обсягів інвестицій залежать від їхньої доходності. Норма доходності коштів, вкладених в освіту, порівнюється з відсотком за банківськими вкладами. Інвестувати в освіту доцільно до тих пір, поки норма доходності на останню витрачену грошову одиницю буде щонайменше дорівнювати вартості цієї грошової одиниці на ринку капіталу.

Існують різні джерела ресурсів для інвестування в освіту: кошти батьків учнів; спеціальні дешеві позички студентам, надані на навчання; особисті заощадження, заробітки студента; банківські позички. В умовах, коли основний тягар інвестиційних витрат у відтворення власного людського капіталу несе працівник, зв'язок між величиною даних інвестицій і пропозицією праці є дуже явним. Щоб заробити на більш якісній освіті і медичні послуги, людина повинна більше і краще працювати. Водночас для того, щоб пропонувати на ринок праці послуги високої якості, фахівцю необхідно активно інвестувати у власний людський капітал. Розвиток освіти у світі може залежати від потреб ринку праці з одного боку (на короткий період часу), а з іншого — система освіти розвиватися автономно від ринку праці, значно випереджаючи його. Як правило, віддача від інвестицій у вищу і середню освіту значно більше в країнах, що розвиваються, у порівнянні з розвинутими країнами.

З точки зору інноваційної моделі розвитку суспільства (2004—2015 рр.), в Україні на першому і другому етапах¹ побудови цієї моделі розвиток освіти повинен залежати від потреб ринку праці (повинно спостерігатися раціональне співвідношення попиту та пропозиції кваліфікованої праці у розподілі за різними соціально-економічними ознаками). Це сприятиме стабілізації ситуації на ринку праці, повній або частковій ліквідації існуючого дисбалансу між пропозицією кваліфікованої праці і її попитом.

На третьому етапі інноваційного розвитку України система освіти повинна випереджати розвиток ринку праці. Це дозволить на основі застосування висококваліфікованої праці закріпити позитивні тенденції в інноваційному розвитку, створити науково-технічні та інституціональні передумови кардинального технологічно переозброєння виробництва, підвищення частки високотехнологічної, конкурентної продукції на світових ринках.

У відтворення людського капіталу оподаткування інвестицій виступає одним із сильних їх регуляторів. До податків відносяться: доходи від інвестицій у людський капітал (прибуткове оподаткування зарплати); витрати на інвестування в людський капітал (оподаткування прибутку); процес реалізації послуг освіти (податок із прибутку, податок на додану вартість). Зазначимо, що будь-яка схема прибуткового оподаткування об'єктивно

¹ Перший етап (2004—2005 рр.), другий (2006—2009 рр.), третій (2010—2015 рр.) [3, с. 85.

зменшує заробітки фахівців та скорочує і віддачу від інвестицій в освіту.

Необхідно відмітити, що прибуткове оподаткування впливає на нагромадження людського капіталу лише в тому разі, коли надходження від податкових зборів не витрачаються потім на підтримку державою цих інвестицій. Частина коштів від оподаткування трудових доходів може в тій чи іншій формі (субсидії на освіту) повертатись на підтримку інвестицій у людський капітал.

У деяких розвинутих країнах (Великобританії, Франції, Австралії) у різні періоди часу застосовувалася практика стягування податку з професійного навчання фахівців на робочому місці. Кошти від збору цього податку використовувалися на фінансову підтримку тих роботодавців, які були найактивнішими у навчанні свого персоналу. Така схема покликана стимулювати інвестиції роботодавців у професійне навчання.

В цьому відношенні значних успіхів досягли нові індустріальні країни Південно-Східної Азії, які за допомогою іноземних інвестицій підвищили професійний рівень національних кадрів, і тим самим сприяли розвитку економіки.

Ефективність інвестицій в освіту залежить від державної підтримки. Так, стипендії, гранти для кращих студентів підсилюють конкуренцію між ними за їхнє одержання і тим самим сприяють поліпшенню якості навчання. Освітні ваучери надходять самим споживачам послуг навчання. Отримання ваучера сприяє тому, що абітурієнт може вибрати навчальний заклад за своїм бажанням. Це породжує сильну конкуренцію навчальних закладів за абітурієнтів, у результаті якої якість послуг освіти підвищується.

Мобільність кваліфікованої праці багато в чому залежить від освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня працівників. У цьому контексті інноваційно-інвестиційна діяльність впливає на мобільність кадрів, на диференціацію реальних ставок оплати за професіями, галузями, регіонами. Цей аспект діяльності потрібно враховувати при формуванні політики інноваційного розвитку в країні. Особливої уваги також заслуговує міграція кваліфікованої праці.

Держава займається регулюванням мобільності робочої сили, оскільки рух кваліфікованої праці залежить від незадоволеності трудовою діяльністю за тими чи іншими причинами і може перетворитися в значні звільнення, посилювати плінність кадрів, що призведе до дисбалансу попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці. У регулюванні мобільності робочої сили, її розподі-

лу і перерозподілу сили між галузями, спеціальностями, регіонами, країнами бере участь і податкова система.

Прибуткове оподаткування, акцизи, податок на додану вартість є одним із регуляторів відтворення пропозиції праці. Такі характеристики і елементи механізму прибуткового оподаткування, як рівень прогресивності ставок; податкові пільги, неоподатковуваний мінімум покликані сприяти формуванню оптимальній пропозиції робочої сили, соціально і економічно ефективному розподілу сукупної праці, раціональному співвідношенню пропозиції кваліфікованої робочої сили з попитом на неї.

Результати проведеного дослідження дозволили сформуванню наступні основні завдання статистичного аналізу та оцінювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні:

— удосконалення понятійного апарату інвестиційно-інноваційної діяльності, узагальнення інформаційно-аналітичного забезпечення як бази ефективного управління, це дозволить «висвітлити такі поняття, як «інвестиції», «інновації», «інвестиційно-інноваційна діяльність» з позиції вирішення складної двоєдиної задачі — забезпечення впровадження інноваційної моделі розвитку та створення умов ефективного використання кваліфікованої праці;

— застосування методологічних принципів та розроблення на їх основі методологічних засад статистичного аналізу та оцінювання інвестиційно-інноваційної діяльності як складової економічної системи;

— наукове обґрунтування необхідності застосування системного підходу щодо вивчення інвестиційно-інноваційної діяльності в країні, що надасть можливість з'ясувати її складну структуру, виявити найбільш вагомі її складові елементи, з'ясувати і оцінити взаємозв'язок між ними, визначити чинники впливу;

— наукове обґрунтування та розроблення основних блоків індикаторів, що зумовлюватимуть стан та розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності з урахуванням Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004—2015 рр.;

— удосконалення системи гармонізованих з міжнародними стандартами статистичних показників інвестиційно-інноваційної діяльності, що дозволяє на будь-якому етапі реалізації стратегії інноваційного розвитку оцінити її ефективність в країні та в її окремих регіонах, і вчасно її скоригувати у випадку непередбачених змін в інвестиційному середовищі на різних рівнях;

— уніфікація статистичної звітності з інвестиційної, з науково-технічної та інноваційної діяльності, що сприятиме гармонізації даних, отриманих з різних джерел при формуванні якісного

інформаційно-аналітичного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності;

— проведення комплексного статистичного аналізу стану та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в країні за різними соціально-економічними ознаками з метою визначення інвестиційної привабливості видів економічної діяльності, регіонів, підприємств та інноваційної активності кваліфікованої праці;

— методичні підходи до визначення однорідних територіальних зон за рівнем інвестиційної привабливості методом кластерного аналізу, це дозволяє органам державного управління розробити ідентичні заходи стосовно диференціації обсягів інвестицій у виокремленні території, раціональне їх спрямування сприятиме розвитку новітніх виробництв та технологій, розширення можливостей життєзабезпечення різних соціальних груп населення, підвищення рівня кваліфікації праці;

— розроблення пропозицій щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності як бази, на яку спиратимуться органи державного управління при визначенні шляхів та ефективних заходів поліпшення інвестиційного клімату в Україні в умовах інноваційної моделі розвитку економіки.

Вирішення цих важливих завдань сприятиме розвитку сучасної економіки, її конкурентоспроможності, масштабів науково-технічних перетворень, випуску високоякісної продукції, послуг, збільшать експортний потенціал держави. Розглянуті завдання статистичного вивчення інноваційно-інвестиційної діяльності потребують їх наукового та практичного рішення.

Література

1. *Кириленко В. І.* Інвестиційна складова економічної безпеки: Монографія. — К.: КНЕУ, 2005. — 232 с.

2. Якість трудового потенціалу та управління трудовою сферою в Україні: соціальна експертиза: Монографія / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, Л. В. Шаульська, та ін. / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2006. — 208 с.

3. Статистичне забезпечення управління економікою. Прикладна статистика з використанням аналітичних можливостей програмного середовища Microsoft Excel: Навч. посіб. / А. В. Головач, В. Б. Захожай, І. Г. Манцуров, Н. А. Головач. — К.: КНЕУ, 2006. — 328 с.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2008.